

ЧЫГЫШ ТААНУУНУН МАСЕЛЕЛЕРИ

ВОПРОСЫ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ISSUES OF ORIENTAL STUDIES

e-ISSN: 1694-8653

№1/2026, 75-83

УДК: 94(6):325

DOI: [10.52754/16948653_2026_1_7](https://doi.org/10.52754/16948653_2026_1_7)

**АФРИКА МАМЛЕКЕТТЕРИНИН ПОСТКОЛОНИЯЛЫК ӨНҮГҮҮСҮНӨ
КОЛОНИАЛИЗМДИН ТААСИРИ**

ВЛИЯНИЕ КОЛОНИАЛИЗМА НА ПОСТКОЛОНИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ СТРАН АФРИКИ
THE IMPACT OF COLONIALISM ON THE POSTCOLONIAL DEVELOPMENT OF AFRICAN
COUNTRIES

Эркебаев Элес Мизанович

Эркебаев Элес Мизанович

Erkebaev Eles Mizanovich

филос.и.к., доцент, Ош мамлекеттик университети

к.филос.н., доцент, Ошский государственный университет

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Osh State University

rkebaev@oshsu.kg

Матраимов Кыялбек

Матраимов Кыялбек

Matraimov Kuyalbek

магистрант, Ош мамлекеттик университети

магистрант, Ошский государственный университет

Masters Student, Osh State University

АФРИКА МАМЛЕКЕТТЕРИНИН ПОСТКОЛОНИЯЛЫК ӨНҮГҮҮСҮНӨ КОЛОНИАЛИЗМДИН ТААСИРИ

Аннотация

Бул макалада Африка мамлекеттеринин постколониялык өнүгүүсүнө колониализмдин тийгизген таасири каралат. Европалык экспансиянын тарыхый өбөлгөлөрү, деколонизациянын этаптары жана алардын африкалык өлкөлөрдүн саясий, экономикалык жана социалдык институттарынын калыптанышына тийгизген кесепеттери талданат. Өзгөчө көңүл структуралык кризистерге, мамлекеттик чек аралардын жасалмалуулугуна, улуттук элитанын жетишсиздигине жана колониялык мезгилден мураска калган институционалдык алсыздыкка бурулат. Жыйынтыгында, Африка мамлекеттеринин учурдагы өнүгүү көйгөйлөрү олуттуу деңгээлде колониялык өткөн тарыхы жана континенттин дүйнөлүк системага интеграцияланышынын өзгөчөлүктөрү менен шартталгандыгы белгиленет.

Ачкыч сөздөр: постколониализм, колониализм, деколонизация, Африка, мамлекеттик институттар, системалык кризис, эл аралык мамилелер

ВЛИЯНИЕ КОЛОНИАЛИЗМА НА ПОСТКОЛОНИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ СТРАН АФРИКИ

THE IMPACT OF COLONIALISM ON THE POSTCOLONIAL DEVELOPMENT OF AFRICAN COUNTRIES

Аннотация

В статье рассматривается влияние колониализма на постколониальное развитие государств Африки. Анализируются исторические предпосылки европейской экспансии, этапы деколонизации и их последствия для формирования политических, экономических и социальных институтов африканских стран. Особое внимание уделяется структурным кризисам, искусственности государственных границ, дефициту национальных элит и институциональной слабости, унаследованной от колониального периода. Делается вывод о том, что современные проблемы развития африканских государств во многом обусловлены колониальным прошлым и особенностями интеграции континента в мировую систему.

Abstract

The article examines the impact of colonialism on the postcolonial development of African states. It analyzes the historical background of European expansion, the stages of decolonization, and their consequences for the formation of political, economic, and social institutions in African countries. Special attention is paid to structural crises, artificial state borders, the lack of national elites, and institutional weaknesses inherited from the colonial period. The study concludes that many contemporary challenges in African development are largely rooted in the colonial legacy and the continent's integration into the global system.

Ключевые слова: постколониализм, колониализм, деколонизация, Африка, государственные институты, системный кризис, международные отношения.

Keywords: postcolonialism, colonialism, decolonization, Africa, state institutions, systemic crisis, international relations.

Киришүү

Учурда бир катар себептерден улам Африка континентинде жайгашкан өлкөлөрдү эл аралык саясий жана экономикалык мамилелердин өзгөчө акторлору катары кароого болот. Албетте, азыркы мезгилде Африка дүйнөнүн бир бөлүгү болуп калды, аны көптөгөн эл аралык уюмдар жана айрым мамлекеттер эң көйгөйлүү жана ошол эле учурда өзгөчө интеграциялык система катары белгилешет.

Буга чейинки учурда Европа өлкөлөрүнө толугу менен көз каранды болгон африка аймактарын үчүнчү дүйнө өлкөлөрү же өнүгүп келе жаткан өлкөлөр деп аташ адатка айланган. Бул терминдер АКШ менен СССРдин ортосундагы глобалдык тирешүү “Кансыз согуш” мезгилинде пайда болгону бизге белгилүү. Дал ошол учурда дүйнө өнүккөн өлкөлөргө жана өнүгүп келе жаткан өлкөлөргө бөлүнгөн. Бирок, XX кылымда азыркы өнүгүп келе жаткан мамлекеттерди жөн гана колониялар деп аташкан.

Европалыктардын монополист катары катышуусу менен ачык колониялык режимди орнотуунун өбөлгөлөрү XV кылымдын аягында Улуу географиялык ачылыштар мезгилинде пайда болгон.

Улуу географиялык ачылыштар, кийинчерээк колониялык режимдин келип чыгышынын негизги себептери көбүнчө жаңы киреше булактарын табуу үчүн Чыгышка белгисиз соода жолдорун издөө катары аныкталат.

1492-жылы испан саякатчысы Кристофер Колумб өзүнүн экипажы Индияга жетти деп жаңылып, Батыш Индияны, атап айтканда Кариб деңизин ачкан. Португалиялык ханзаада Генри Навигатор өз кезегинде испан изилдөөчүлөрүнөн озуп кетүү үчүн колунан келгендин баарын жасап, XV кылымдын аягында анын ханзадасынын жардамы менен португалиялык Васко да Гама 1497-1499-жылдары Африканы айланып Индияга саякат жасаган. Бул окуя ошол кездеги өлкөлөр үчүн соода-экономикалык байланыштарды өнүктүрүүдө жана орнотууда чечүүчү болгон. Васко да Гама менен катар африкалык жээктерди изилдөөгө катышкан Жоао да Лисбоа Африканын жээгин ушунчалык майда-чүйдөсүнө чейин сүрөттөп бергендиктен, анын иши 19-кылымда гана Британ адмиралтатынын сурамжылоолорунан ашып түшкөн (Ансимов, 2008–2014).

Араб өлкөлөрүнүн таасирин да белгилей кетүү керек. Араб жарым аралынын өлкөлөрү географиялык жактан жакын болгондуктан, Европанын сапары учурунда соода байланыштарын түзүшкөн жана алар Африканын чыгыш жээгинен жергиликтүү калкты жумушчу күч катары ийгиликтүү экспорттоп, Африканын түндүгүндө араб маданиятынын жайылышын калыптандырышкан. Ушундай эле тенденциялар VII-IX кылымдарда Түндүк жана Түштүк-Чыгыш Африкада пайда болгон.

Бербердик кул соодасы деп да аталган арабдардын кул соодасы өнүгө баштаган. Африка континентинде Португалиянын болушу, аймактык көзөмөлдөө боюнча мезгил-мезгили менен чыр-чатактар пайда болгон. Араб кул соодасы Африкада европалык державалардын таасиринин күчөшүнөн улам 1900-жылдардын башында аяктаган.

Колониализмге чейин болгон жана XVI кылымдын ортосунан баштап 300 жылга жакын созулган Трансатлантикалык кул соодасын унутпоо зарыл. Анткени, кул сатуучулар күчтүү калктын олуттуу бөлүгүн, эркектерди да, аялдарды да экспорттогон, бул аймакты алсыраткан. Кулдардын экспортуна байланыштуу африкалык калктын саны жай өсө баштаган;

жалпысынан 1750-жылдан 1900-жылга чейин континенттин калкы 1,7 эсеге өскөн, ошол эле мезгилде дүйнөлүк көрсөткүч 2,3 эсеге өскөн (Васильев, Энциклопедия в двух томах, 112-б).

Бирок Европанын таасиринин Африкадагы кеңири таралышы жана аймактарды бөлүштүрүү XIX кылымдын экинчи жарымында күч алган. Бул мезгилде келечектеги монополиялардын өкүлдөрү арасында узакка созулган кагылышуулар жүрүп, европалыктар мурда чет элдиктерди көрбөгөн жергиликтүү конуштарды басып алып, материктин ичкерисине чейин жылышкан.

Ал убакта континенттин жээк аймактары жакшы изилденип бүтүп, «Африка үчүн күрөштүн» туу чокусу, башкача айтканда, Борбордук Африканын ошол кездеги эгемендүү аймактарын акыркы чалгындоо 1884-1885-жылдардагы Берлин конференциясы болгон, анда Европанын өнүккөн мамлекеттери Африканын өз кызыкчылыктарын бөлүштүрүүсүнө ылайык мыйзамдаштырышкан.

Улуттук лидерлер өздөрүнө жаратылыш ресурстарын эксплуатациялоого жол беришкен, ошентип, алардын таасир чөйрөсүндөгү саясатты калыптандырууда эркиндикке ээ болушкан. Натыйжада, Биринчи дүйнөлүк согуштун башталышында Улуу Британия аймактагы эң чоң колониялык держава болгон, ал эми Франция аймактык аянты боюнча экинчи орунда турган.

Түндүктө италиялык колониялар, түштүктө португалиялыктар болгон. Бельгия азыркы Конго Демократиялык Республикасын көзөмөлдөгөн, ал эми Испаниянын батышта колониялык кичинекей ээликтери болгон. Болгондо да колониялык согушка XIX кылымда гана кирген Германия, Бисмарктын чебер саясаттарынын аркасында кээ бир Африка жерлерин басып алган, бирок Биринчи Дүйнөлүк Согушта жеңилгенден кийин алардан ажыраган.

Бир нече кылымдар бою континенттин эбегейсиз зор аймактарынын европалык өлкөлөргө көз карандылыгы тынымсыз өсүп, Экинчи Дүйнөлүк Согуштан кийин гана жаңы өкмөттөр акырындык менен пайда боло баштады, бул процесс адатта «деколонизация процесси» деп аталат. Декolonизациянын негизги мезгили XX кылымдын экинчи жарымында болгон.

Декolonизация мезгили салттуу түрдө үч этапка же толкунга бөлүнөт. Биринчиси 1950-жылдардын ортосуна чейин созулган. Мурда көз каранды болгон өлкөлөр 1939-1945-жылдардагы согушка катышууга параллель болуп, өз аймактарында аскердик заводдорду түзүүнүн жана бюрократиялык аппараттын чыңдалышынын аркасында акырындык менен өнүгө баштаган.

Ушул мезгилде дүйнөлүк тартипти калыптандырууга активдүү катышкан Франция, Бельгия, Португалия, Испания, Италия жана Улуу Британия сыяктуу Европа державалары эл аралык аренадагы өз таасирин жана позицияларын жоготуп бара жатышкан. Муну менен бирге алар дүйнөнүн ар кайсы аймактарындагы колонияларында өздөрүнүн алсыроодо болгон абалын көз жаздымда калтырууда эле.

Экинчи дүйнөлүк согуш аяктагандан кийин, күчтүү жана жигердүү улуттук-боштондук кыймылдардын көрүнүшү африкалык өлкөлөргө жайылып, кийинчерээк аларга өздөрүнүн көз карандысыз мамлекеттерин түзүүгө жана өз саясатын жүргүзүүгө мүмкүндүк берген.

Бул мезгил ичинде Түштүк-Чыгыш Азия менен Жакынкы Чыгыштагы өлкөлөр өз көз карандысыздыгын жарыялашкан, ал эми Африка мамлекеттеринде деколонизациянын эң жогорку этабы кийинки, экинчи баскычка туура келет.

1950-жылдардын ортосунан XX кылымдын 1960-жылдарынын ортосуна чейин деколонизациянын экинчи толкуну жүрүп өтөт. Бул этап Бириккен Улуттар Уюмунун (БУУ) колониализм жана деколонизация маселелерине байланыштуу чечимдерин кабыл алуудагы аракеттери менен тыгыз байланышкан. 1959-жылга карата Африка континентинин түндүк бөлүгүндө жайгашкан болгону сегиз мамлекет гана эгемендүү мамлекеттер катары таанылган болчу.

1960-жылы «Деколонизация жөнүндө декларация» кабыл алынып, анын натыйжасында мурда колониялык баш ийүүдө болгон 17 африкалык мамлекет БУУга мүчө болуп кирет. Бирок ошого карабастан, 60 миллиондон ашуун адам колониялык көз карандылыктын шартында кала берген. Африка өлкөлөрүнүн активдүү түрдө боштондукка чыгышына байланыштуу 1960-жыл тарыхта «Африка жылы» катары аталып калган.

1961-жылдын 27-ноябрында БУУнун Башкы Ассамблеясы 24 өкүлдөн турган Атайын комитет түзөт. Анын негизги функциясы — 1514 (XV)-резолюциясынын жоболоруна таянып, колониялык маселени чечүүнүн рационалдуу жолдорун аныктоо болуп саналган.

«Колониялык өлкөлөргө жана элдерге көз карандысыздык берүү жөнүндө декларация». Натыйжада, 1962-жылы Башкы Ассамблея атайын комитеттин курамын кеңейтет (1810 (XVII)-резолюция) жана деколонизация маселесине байланыштуу чечим издөө иштерин улантууну сунуштайт. Ушул мезгилде Түндүк жана Тропикалык Африканын 30дан ашуун өлкөлөрү өз көз карандысыздыгына жетишет (Тунис – 1956, Алжир – 1962 жана башкалар).

Бул этаптын дагы бир өзгөчөлүгү – Эл аралык блокторго кошулбоо кыймылы деп аталган эл аралык уюмдун калыптанышы болуп саналат. 1958-жылдан тарта африкалык өлкөлөр өздөрүнүн эркиндикке ээ болушунун жүрүшүндө бул кыймылга кошула башташкан. Ошол эле жылы январь айында Африка континентинде аталган кыймылдын алгачкы конференциясы Каир шаарында өткөрүлөт. Андан көп өтпөй, декабрь айында Аккра шаарында дагы бир жыйын өтүп, ага Гананын премьер-министри бардык африкалык мамлекеттерди катышууга чакырган.

Деколонизациянын үчүнчү жана акыркы этабы 1975-жылдан 1990-жылга чейин созулуп, Африка континентинде колониализмдин аякташы (1989-жыл – Намибиянын бошотулушу) жана дүйнө жүзү боюнча колониализмден расмий түрдө баш тартуу менен мүнөздөлгөн. Бул толкун африкалаштыруу мезгилин камтыган, анын идеясы Улуу Британияга жана башка өлкөлөргө чыныгы, көрүнүктүү көз карандылыктын аякташын белгилөө үчүн мамлекеттердин жана африкалык калктын аталыштарын кеңири өзгөртүү болгон. Мисалы, 1975-жылы Португалиянын Батыш Африкасы Ангола Республикасы болуп калган, ал эми 1980-жылы Кот-д'Ивуар Республикасы деп өзгөртүлгөн.

Экинчи Дүйнөлүк Согуштун аягында Жердин кургактык аянтынын болжол менен үчтөн эки бөлүгүн көз каранды жана жарым-жартылай көз каранды мамлекеттер, же болжол менен 800 миллион адам ээлеп турган. 1960-жылдарга карата көз каранды калктын саны 60 миллионго чейин кыскарган, ал эми 1990-жылга карата 10 миллиондон аз адам колониялык башкарууда калган. Бириккен Улуттар Уюмунун пайда болушунун жана анын

ишмердүүлүгүнүн аркасында болжол менен 100 мамлекет акырындык менен көз карандысыздыкка жетишкен.

Ошого карабастан, колониялык мезгил азыркы учурда системалуу кризисти башынан кечирип жаткан Африка өлкөлөрүнүн постколониялык өнүгүүсүнө өз изин калтырганын танууга болбойт. Анын себептери эмнеде?

Биринчиден, бул системалуу кризистин тарыхый себептерин талкуулоо зарыл. Аларга, биринчи кезекте, континенттин узакка созулган обочолонушу жана евро-америкалык кул соодасынын кесепеттери кирет. Континенттин эң интеллектуалдык жана физикалык жактан өнүккөн тургундарынын көчүп кетишине алып келген кул соодасы болгон, бул кийинчерээк Африка мамлекеттеринин экономикасында структуралык дисбалансты жараткан.

Экинчиден, африкалык элдердин менталитети роль ойнойт. Аларды реакциячыл, чет элдик инновацияларды кабыл алуу кыйын болгон адамдар деп мүнөздөөгө болот. Бул системалык кризистин цивилизациялык компонентин көрсөтүп турат. Дал ушул нерсе Африка континентинде заманбап тенденциялардын жана глобалдык жетишкендиктердин жайылышына тоскоол болууда.

Үчүнчүдөн, көз карандысыздыкка ээ болгондон кийин, жаш мамлекеттерде улуттук саясий элита жетишсиз болгон, алар али өнүгө элек болчу. Колониялык мезгилде көпчүлүк африкалык мамлекеттер европалык державалардын көзөмөлүндө болушкан, бул алардын ички саясий системаларына таасирин тийгизген. Чынында эле, элди да, жерди да узак убакыт бою алыстан башкаруу мүмкүн эмес. Ушул себептен улам, колониялык мезгилде Африка өлкөлөрүндөгү бардык жогорку кызматтарды мындай мамлекеттик кызматтан пайда көргөн европалыктар же африкалык өкүлдөр ээлеп алышкан.

Адатта, мындай вице-королдук саясат социалдык топторду манипуляциялоону, калктын айрым катмарларын социалдык процесстерден четтетүүнү камтыган. Мисалы, Руанда-Урундиде (азыркы Руанда жана Бурунди) бельгиялыктар тутси элин мамлекеттик кызматтарга орнотуп, аларга калкты жана өндүрүштү көзөмөлдөө үчүн бир катар ыйгарым укуктарды өткөрүп беришкен жана ишенип тапшырышкан, бирок алардын бийлиги өтө чектелүү болгон. Ошого карабастан, бул Африка аймактарын башкаруунун өзгөчө мисалы. Көпчүлүк учурларда, колониалисттер европалык метрополияларга каршы кандайдыр бир козголоңдордун же көтөрүлүштөрдүн алдын алуу үчүн жергиликтүү калкка эч кандай саясий таасир этүүгө жол беришкен эмес (Боришполец и Емельянов, 2004, 363-б).

Ошентип, көз карандысыздыкка жеткенден кийин, жаш мамлекеттерде компетенттүү башкаруу үчүн тажрыйбалуу саясатчылар гана эмес, ошондой эле экономикалык механизмдин үзгүлтүксүз иштешин камсыз кылууга жөндөмдүү адистердин катмары, ошондой эле Африка өлкөлөрүнө дүйнөлүк рынокко чыгууга жардам бере турган ишкерлер жана менеджерлер да жетишсиз болгон.

Системалык кризистин төртүнчү себеби жергиликтүү адистердин жетишсиздиги менен байланыштуу. Анын маңызы жаңы көз карандысыздыкка ээ болгон Африка мамлекеттеринин башкаруучу элитасы айыл чарбасынан тышкары, өлкөнүн саясий жана экономикалык жашоосун көзөмөлдөөгө умтулгандыгында. Бул мүлктү кеңири улутташтырууга алып келди. Натыйжада, байытуу мамлекеттик бийликтин рычагдарына жетүү аркылуу гана мүмкүн экени айкын болду. Дал ушул факт олуттуу саясий өзгөрүүлөргө умтулуудан эмес, атаандаш

фракциялардын улуттук байлыкты бөлүштүрүүнү көзөмөлдөө каалоосунан улам келип чыккан бир катар мамлекеттик төңкөрүштөрдүн башталышына себеп болуп, роль ойногон.

Бешинчиден, колониялыкка чейинки мезгилде Африка коому авторитардык башкаруу менен гана тааныш болгон. Колониализм учурунда көз каранды аймактарды башкаруу да авторитардык болгон. Мисалы, экономика илимдеринин доктору В.Н. Шитов жана экономика илимдеринин кандидаты Д.А. Дегтерев мындай деп белгилешет: "Колониялык коомго киргизилген европалык саясий маданият (бийликти бөлүштүрүү, парламентаризм, жалпы шайлоо укугу ж.б.) элитада да, жалпы коомчулукта да сиңип калган бийлик түшүнүктөрүнө такыр дал келген эмес" (Шитов и Дегтерев, 2012, 363-б).

Дал ошондуктан биз көпчүлүк Африка өлкөлөрүндө европалык демократиялык институттар жөн гана бир форма бойдон калып, таптакыр башка баалуулуктар топтому: уруучулук, кландык мамилелер, тууганчылык жана коррупция, тең укуктуулук, геронтократия жана толеранттуулуктун жоктугу менен типтүү африкалык авторитаризмге толгон деп айта алабыз.

Алтынчыдан, уланып жаткан жарандык жана жергиликтүү согуштарды айтып кетүү маанилүү. Кеңири жайылган жарандык согуштардын себебин чек аралардын табигый эместиги менен байланыштырса болот. Азыркы Африка өлкөлөрүнүн мамлекеттик чек аралары Европа аймактарынын географиялык жайгашуусуна негизделип жасалма түрдө түзүлгөн. 1963-жылы эле Африка Биримдиги Уюму континентте туруктуулукту сактоо максатында өлкөлөрдү канчалык адилетсиз көрүнсө да, аймактык чек араларын өзгөртпөөгө чакырган. Бирок, Африка чек араларына карата европалык көз караш этномаданий, диний жана тарыхый элементтерди этибарга албай, ошого карабастан кеңири жайылган чыр-чатактардын жана чыр-чатактардын себеби болуп келген.

Мындан тышкары, Африкада, башка континенттердегидей эле, деколонизация тынч жол менен жүргөн эмес. Анын алгачкы этаптарында африкалыктар колониялык державаларга каршы күрөшүп, андан кийин бийлик жана жер үчүн өз ара күрөшө башташкан. Колониализмдин кесепеттерине 1990-жылдары Руандадагы жарандык согуш жана геноцид, 1988-жылдан берки Сомалидеги туруксуздук жана согуш, Судандагы согуштар жана андан кийинки бөлүнүү жана башка көптөгөн нерселер кирет. Албетте, ар дайымкыдай эле, өзгөчөлүктөр бар.

Мисалы, Замбиянын (мурдагы Британиянын колониясы) биринчи президенти Кеннет Каунда бийликке тынчтык жолу менен келген. Каунда дагы эле улуттук баатыр деп эсептелет, ансыз Замбия, жарандардын айтымында, жашай алмак эмес. Андан тышкары, аймактагы кырдаал мамлекетсиз коомдордун — башчылар жетектеген африкалык уруулук топтордун — болушу менен ого бетер курчуп баратат. Мындай коомдордун өздөрү көп учурда борбордук өкмөттүн көзөмөлүнөн тышкары болот жана мурда мамлекеттик чек аралардын өзүм билемдик менен орнотулушу мындай коомчулуктардын ички уюмун ого бетер туруксуздаштырган.

Жетинчиден, аймактагы өз ара аракеттенүүгө таасир этүүчү өзгөчөлүк - бул үстөмдүк кылган диндин жоктугу. Чынында эле, континенттин түндүгүндө ислам басымдуулук кылат жана жалпысынан континенттин калкынын болжол менен 50% ислам принциптерин карманат. Сахелден төмөн жакта иудаизмдин ордуна келген жана африкалык калктын төрттөн бири

туткан христианчылык кеңири таралган, анын ичинде Эфиопияда, борбордук Эритреяда жана Египетте да бар. Бирок, бул диндерден тышкары, Африкада өздөрүнүн салттуу диндерин карманган көптөгөн жергиликтүү элдер жана этникалык топтор жашайт. (Васильев, 2010, 212-б).

Диндер бири-бири менен чеберчилик менен бирге жашаганы менен, диний бөлүнүүчүлүк Африка өкмөттөрүнүн ортосундагы мамилелерди өзгөчө жол менен калыптандырат.

XXI кылымдын башында Африка эл аралык мамилелердин өзгөчө элементине айланып, эл аралык мамилелердин жаңыдан пайда болуп жаткан системасынан тышкары туруп, дүйнөлүк коомчулукту туруксуздаштырууга жөндөмдүү болгон. Учурда Африка мамлекеттеринин көпчүлүгү президенттик республикалар болуп саналат, көбүнчө авторитардык же тоталитардык мүнөздө. Батыштын экспансиясы өкмөттө да, коомчулук арасында да либералдык идеялардын жана агымдардын жайылышына алып келген жок. Ал жөн гана африкалык саясий түзүмдөрдү европалык стандарттарга ылайык уюштурган (мисалы, бийликти бөлүштүрүү, коомдук шайлоолор ж.б.), бул адилеттүү жана кемсинтүүчү эмес саясат идеясынын күчөшүнө алып келген жок.

Ошентип, Африка мамлекеттеринин постколониялык өнүгүүсүндөгү системалуу кризис факторлорунун комплекси — жасалма чек аралар, институционалдык алсыздык, кадрдык жетишсиздик, этникалык жана диний фрагментация, ошондой эле дүйнөлүк экономикалык системага асимметриялуу интеграция — колониялык доордо калыптанган структуралык мураска түздөн-түз байланыштуу. Демек, Африка континентиндеги өнүгүү маселесин түшүнүү үчүн тарыхый-структуралык ыкма зарыл болуп саналат.

Колдонулган адабияттар

1. Ансимов, А. Очерки по истории географических открытий: проект 2008- 2014 [Электронный ресурс] / А. Ансимов // К пятидесятилетию «Очерки по истории географических открытий» Магидович И.П., Магидович В.И. – М.: Просвещение, 1983. – Режим доступа: <http://discover-history.com/index.htm>.
2. Васильев, А.М. Африка: Том 1: энциклопедия в двух томах / А.М. Васильев. – М.: ИНФРА-М, 2010. – с. 147.
3. Боришполец, К.П., Емельянов, А.Л. Современные международные отношения и мировая политика: учебник / К.П. Боришполец, А.Л. Емельянов // Под ред. А.В. Торкунова. – М.: МГИМО МИД России, 2004. – 667 с.
4. Шитов, В.Н., Дегтерев, Д.А. Современные международные отношения: учебник / В.Н. Шитов, Д.А. Дегтерев // Под ред. А.В. Торкунова, А.З. Мальгина. – М.: Аспект Пресс, 2012. – 688 с.
5. Васильев, А.М. Африка: Том 1: энциклопедия в двух томах / А.М. Васильев. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 960 с.